

การขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทย¹

Meaning Extension of the word ๕→. . in Thai

ศุภชัย ต๊ะวิชัย²

Suphachai Tawichai²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทยตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานของ Taylor (1995) Lakoff, (1980, 1987) Kövecses (2002) Enfield (2003) Evan and Green (2006) Singnoi (2006) Koskela and Murphy (2009) Riemer (2010) และมิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2546) มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยเก็บข้อมูลจาก “Search Engine Smart Office” เว็บไซต์พื้นที่ปดอทคอม จำนวน 1,919 ข้อมูลผลการวิจัยพบว่าคำว่า “หลัง” ในภาษาไทยที่ปรากฏในเว็บไซต์พื้นที่ปดอทคอมมีความหมายหลากหลาย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความหมายพื้นฐาน และความหมายที่เกิดจากการขยายความ โดยมีกลวิธีการขยายความหมายแบ่งออกเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ (1) นามนัย (2) อุปลักษณ์ และ (3) การกลายเป็นคำไวยากรณ์ นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการขยายความหมายของคำว่า “หลัง” คือบริบทการใช้ภาษา

คำสำคัญ: การขยายความหมาย, อวัยวะร่างกาย, หลัง

Abstract

This article aims to examine the meaning of the word ๕→. . in Thai with the cognitive linguistic theory. The Cognitive Anthropology Theory of Taylor (1995) Lakoff, (1980, 1987) Kövecses (2002) Enfield (2003) Evan and Green (2006) Singnoi (2006) Koskela and Murphy (2009) Riemer (2010) and Mingmit Sriprasit (2003) was applied as the main tool for this analysis. 1,919 data were collected from the corpus data base “Search Engine Smart Office” at www.pantip.com. The findings show that the meanings of the Thai word ๕→. . found in the Pantip website are varied and can be divided into 2 groups: the basic meaning and the extensive meaning. The study also reveals that the meaning extension of this word happens in 3 ways: 1. metonymy, 2. metaphor, and 3. Grammaticalization, and the important factor that encourages this meaning extension is the context of language use.

Keyword: Meaning Extension, Body Part, Back

¹บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์พื้นที่ในภาษาไทย: กรณีศึกษาคำว่าหลังที่ปรากฏในเว็บไซต์พื้นที่ปดอทคอม” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์

²อาจารย์ประจำ, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์: t_suphachai@hotmail.com

²Lecturer, Thai Department, Faculty of Arts, Silpakorn University E-mail: t_suphachai@hotmail.com

1. บทนำ

คำหลายความหมาย (polysemy) หมายถึง คำที่มีรูปเขียนเหมือนกัน มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายโดยความหมายจะอยู่ในมโนทัศน์เดียวกัน (Taylor, 1995: 100, Lakoff, 1987: 416, Kövecses, 2002: 213, Enfield, 2003)

ปัจจุบันนักภาษาศาสตร์ปริชานให้ความสำคัญกับการศึกษาคำหลายความหมายเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลที่ว่าคำหลายความหมายสะท้อนให้เห็นระบบปริชานของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์มีข้อจำกัดด้านความจำแต่มีความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่รู้จัก เมื่อมนุษย์พบเห็นสิ่งใหม่ๆ มักจะนำความรู้ ความทรงจำที่มีอยู่แล้วมาเปรียบเทียบกับสิ่งใหม่เพื่อให้จดจำและเข้าใจง่ายขึ้น

นอกจากนี้คำหลายความหมายยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความหมาย กล่าวคือ คำหลายความหมายจะเริ่มต้นด้วยการแปรความหมายก่อน และหลังจากนั้นจึงค่อยๆ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายคำ โดยผู้ใช้ภาษาไม่รู้ตัว เช่น คำว่า "glace" ในภาษาฝรั่งเศสแปลว่า "น้ำแข็ง" ในศตวรรษที่ 17 คำนี้ยังหมายถึงรวมถึงไอศกรีมและเครื่องตีเมียนได้อีกด้วย เมื่อคำว่า "glace" ได้ความหมายเพิ่มขึ้นมาจึงกลายเป็นคำหลายความหมายไปในที่สุด (Riemer, 2010)

เอฟเวนส์ และกรีน (Evans and Green, 2006: 352-355 อ้างถึงใน รุ่งทิพย์ รัตนภาณุศร, 2549: 32) กล่าวว่าสาเหตุของการเกิดคำหลายความหมายอีกประการหนึ่งก็คือ การได้รับอิทธิพลจากบริบท (context) เมื่อคำนั้นๆ ไปปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันออกไป คำก็จะเกิดการดูดซับความหมายทำให้ความหมายของคำเกิดการขยายออกไป อาจลดหลั่นกันไปตามระดับ (gradability)

ภาษาไทยมีคำหลายความหมายเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางกายของมนุษย์ เช่น คำว่า "หลัง" มักเกิดกับบริบทการใช้ที่หลากหลาย จึงทำให้คำว่า "หลัง" มีความหมายเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกันกับภาษาฝรั่งเศสที่ยกมาข้างต้น เช่น

- (1) คุณป้ามักบ่นปวดหลังเป็นประจำ
- (2) คุณหญิงแม่ซื้อบ้านเพื่อรับขวัญลูกชาย 5 หลัง
- (3) คุณย่าปลูกต้นไม้ไว้หลังบ้าน
- (4) นักกีฬาตะกร้อชอบเสิร์ฟลูกด้วยหลังเท้า
- (5) คุณชายจะกลับจากต่างประเทศหลังสงกรานต์

จากตัวอย่าง (1) คำว่า "หลัง" เป็นคำนาม หมายถึง อวัยวะร่างกายที่ตรงข้ามกับอก ตัวอย่าง (2) ปรากฏในตำแหน่งของคำลักษณนาม เพื่อบอกลักษณนามของบ้าน ตัวอย่าง (3) ปรากฏในตำแหน่งบุพบท เพื่อบอกความสัมพันธ์ที่ตั้งของบ้านกับต้นไม้ ส่วนตัวอย่าง (4) คำว่า "หลัง" ปรากฏร่วมกับคำว่า "เท้า" เป็นนามนัยอย่างหนึ่ง และตัวอย่าง (5) คำว่า "หลัง" ปรากฏร่วมกับคำว่าสงกรานต์ ซึ่งเป็นอุปลักษณณ์อย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเวลาและเหตุการณ์

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า "หลัง" เป็นคำที่น่าศึกษาอีกคำหนึ่ง เนื่องจากสามารถปรากฏในตำแหน่งทางไวยากรณ์ได้หลายตำแหน่ง อีกทั้งยังมีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมาย

แม้ว่าการศึกษเกี่ยวกับคำหลายความหมายในภาษาไทยจะมีผู้สนใจศึกษาเป็นจำนวนมาก แต่ที่ผ่านมามักจะเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคำกริยาเป็นส่วนใหญ่ เช่น ชัชวดี ศรีลัมพ์ (2538) กาจบัณฑิต วงศ์ศรี (2547) รุ่งทิพย์ รัตนภาณุศร (2549) จิรัชย์ หิรัญริศ (2550) คุยอง อีน ปาร์ค (2554) Singnoi (2006) เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการขยายขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับการขยายความหมายในภาษาไทย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคำว่า "หลัง" ในภาษาไทย โดยเก็บข้อมูลจากฐานข้อมูลเว็บไซต์พันทิปดอทคอม ผลการศึกษาสามารถแสดงให้เห็นถึงกระบวนการการเปลี่ยนแปลงความหมายในภาษาไทย และเป็นแนวทางการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายมุมมองใหม่ๆ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำพจนานุกรมเครือข่ายความหมายในภาษาไทยต่อไป ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่า คำว่า "หลัง" ในภาษาไทยมีการขยายความหมาย 3 วิธี คือ 1) นามนัย 2) อุปลักษณณ์ และ 3) การกลายเป็นคำไวยากรณ์ โดยวิธีการดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงการขยายความหมายกับระบบปริชานใน

ลักษณะเครือข่ายหรือโครงสร้างการขยายความหมายแบบรศมี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทยตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) เพื่อตอบคำถามวิจัยว่า

1. การขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทยมีวิธีการขยายความหมายในลักษณะใดบ้าง
2. กระบวนการขยายความหมายของคำว่า “หลัง” มีโครงสร้างการขยายความหมายในลักษณะใด

3. วิธีการศึกษา

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงวิธีการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อคือ การเลือกแหล่งข้อมูลภาษา การเก็บข้อมูลภาษา และการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.1 การเลือกแหล่งข้อมูลภาษา

การเลือกแหล่งข้อมูลภาษา ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจาก “Search Engine Smart Office” เว็บไซต์พื้นที่ปดอทคอม เนื่องจากฐานข้อมูล “Search Engine Smart Office” นอกจากจะเป็นการใช้ภาษาปัจจุบันแล้ว ยังมีความเป็นธรรมชาติของการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังเป็นแหล่งข้อมูลที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่ายในโลกของการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต และยังมีคุณสมบัติอื่นๆ ที่สามารถเป็นตัวแทนการใช้ภาษาไทยในสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ดังนี้

3.1.1) เว็บไซต์พื้นที่ปดอทคอมจัดได้ว่าเป็นฐานข้อมูลที่ใหญ่ที่สุดแหล่งหนึ่งที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถแสดงความคิดเห็นในการถามตอบ โดยมีกระทู้แสดงความคิดเห็นต่างๆ ที่หลากหลาย อีกทั้งยังได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไป

3.1.2) ผู้ที่เข้ามาใช้บริการในเว็บไซต์ดังกล่าวนี้มีความหลากหลายทั้งด้านเพศ วัย การศึกษา อาชีพ ฯลฯ งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงเหมาะสมอย่างยิ่งหากข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์นี้มีความหลากหลายตามปัจจัยต่างๆ ข้างต้น และสามารถเห็นภาพรวมของการใช้คำว่า “หลัง” ของคนไทยได้อย่างชัดเจน

3.1.3) ฐานข้อมูลที่ปรากฏในเว็บไซต์พื้นที่ปดอทคอมมีห้องต่างๆ ที่สามารถแสดงความคิดเห็นในลักษณะของกระทู้ถามตอบหลายห้อง ได้แก่ ห้องกันครัว ห้องกลอง ห้องไกลบ้าน ห้องเครื่องแป้ง ห้องจตุจักร ห้องเฉลิมกรุง ห้องเฉลิมไทย ห้องชานเรือน ห้องชายคา ห้องโทรโข่ง ห้องมาบุญครอง ห้องรัชดา ห้องราชดำเนิน ห้องไร่สังกัด ห้องศาลาประชาคม ห้องศาสนา ห้องศุภษลาศัย ห้องสยามสแควร์ ห้องสวนลุมพินี ห้องสินธร ห้องสีลม ห้องหว่ากอ ห้องห้องสมุด และ ห้อง Blueplanet โดยแต่ละห้องจะมีกระทู้ย่อยต่างๆ อีกหลายกระทู้ แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทั้งทางด้านเนื้อหา ภาษา และลีลาการใช้ภาษาที่หลากหลาย ดังนี้

(1) ความหลากหลายด้านเนื้อหาฐานข้อมูลในเว็บไซต์พื้นที่ปดอทคอมมีเนื้อหาทั้งสัมพันธ์สารเรื่องเล่า (Narrative Discourse) สัมพันธสารสั่งสอน (Hortatory Discourse) สัมพันธสารอธิบาย (Expository Discourse) และสัมพันธสารกระบวนการ (Procedural Discourse) ตามหลักการจำแนกสัมพันธสารของ Longacre (1983)

(2) ความหลากหลายด้านภาษา ฐานข้อมูลในเว็บไซต์พื้นที่ปดอทคอมมีทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน และภาษาเฉพาะกลุ่ม อีกทั้งยังมีระดับภาษาหลายระดับด้วยกัน กล่าวคือ มีทั้งภาษาระดับทางการ ภาษาระดับกึ่งทางการ และภาษาระดับสนทนา

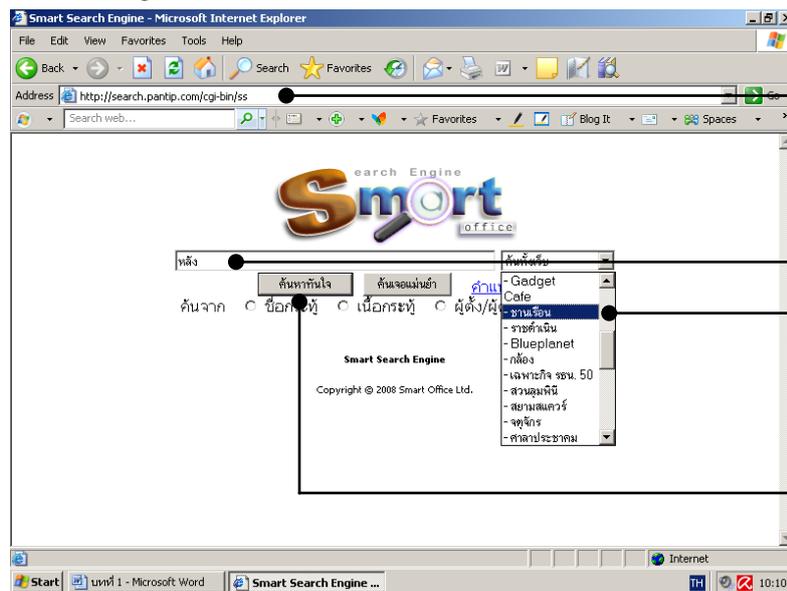
(3) ความหลากหลายด้านลีลาการใช้ภาษา เนื่องจากความหลากหลายด้านปัจจัยทางสังคมที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นในข้อ (3.1.2) จึงทำให้รูปภาษาที่ปรากฏในฐานข้อมูลเว็บไซต์พื้นที่ปดอทคอมมีลีลาการใช้ภาษาที่หลากหลาย และเกิดการใช้คำศัพท์ใหม่ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความหมายและการใช้ภาษาของคนไทยในอนาคตได้ เช่น “หลัง” ปรากฏร่วมกันคำว่า “ไมค์” เป็น “หลังไมค์”

คำดังกล่าวนี้มีที่มาจากการจัดรายการวิทยุ เมื่อมีผู้ฟังรายการแสดงความคิดเห็นในขณะที่ออกอากาศ (on air) เรียกว่า "หน้าไมค์" แต่หากผู้ฟังรายการวิทยุที่อยู่ทางบ้านไม่ต้องการให้ผู้ฟังคนอื่น ๆ ได้ยินในขณะที่ออกอากาศ เพื่อต้องการสนทนาส่วนตัวกับนักจัดรายการมักจะพูดว่าขอ "หลังไมค์" ซึ่งคำว่า "หลังไมค์" นี้หมายถึง ความลับ, การไม่เป็นที่เปิดเผยต่อที่สาธารณะ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลคำว่า "หลัง" ในภาษาไทยจากแหล่งดังกล่าว โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลและการคัดเลือกข้อมูลดังต่อไปนี้

3.2 การเก็บข้อมูลภาษา

3.2.1) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลคำว่า "หลัง" ที่ปรากฏในเว็บไซต์พันทิปดอทคอม โดยเข้าไปที่ "Search Engine Smart Office" ซึ่งเป็นบริการค้นหา

1. ที่อยู่เว็บไซต์

2. พิมพ์คำสำคัญ

3. เลือกห้อง

4. คลิกปุ่มเพื่อค้นหา

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการค้นหาข้อมูลคำว่า "หลัง" ในภาษาไทยที่ปรากฏในเว็บไซต์พันทิปดอทคอม

3.2.5) หลังจากเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้จัดลำดับหมายเลขโดยเรียงลำดับตามข้อมูลที่ปรากฏ หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะคัดเลือกข้อมูลเฉพาะที่ลงท้ายด้วยหมายเลขศูนย์มาเป็นตัวแทนของผู้ใช้ภาษาไทย (คิดเป็นร้อยละสิบจากข้อมูลทั้งหมด)

คำหรือวลีที่ปรากฏในเว็บพันทิปดอทคอม โดยพิมพ์ที่อยู่ของเว็บไซต์ดังนี้ "http://search.pantip.com/cgi-bin/ss"

3.2.2) พิมพ์คำสำคัญลงไปในห้องว่าง

3.2.3) เลือกห้องที่ต้องการจะค้น ได้แก่ ห้องกันครว ห้องกลอง ห้องไกลบ้าน ห้องเครื่องแป้ง ห้องจตุจักร ห้องเฉลิมกรุง ห้องเฉลิมไทย ห้องชานเรือน ห้องชายคา ห้องมานูญครอง ห้องรัชดา ห้อง ราชดำเนิน ห้องไร่สังกัด ห้องศาลาประชาคม ห้องศาสนา ห้องสุขุขลาศัย ห้องสยามสแควร์ ห้องสวนลุมพินี ห้องสินธร ห้องสีลม ห้องหว่ากอ ห้องห้องสมุด ห้อง Blueplanet และ ห้องโทรโข่ง

3.2.4) คลิกปุ่ม **ค้นหาทันที** โปรแกรมจะค้นข้อมูลอัตโนมัติ (วิธีการเก็บข้อมูลภาษา ดังภาพที่ 1)

3.2.6) ตัดคำที่ไม่สมบูรณ์และคำที่ไม่ได้นำเอาคำว่า "หลัง" ที่มาจากประสบการณ์ร่างกายออกไป เช่น คำว่า "เลหลัง" มาจากภาษาโปรตุเกสคือคำว่า "Leilao" หรือคำว่า "สำปะหลัง" เป็นคำพ้องรูปที่ไม่ได้มาจากประสบการณ์ร่างกาย เป็นต้น

3.2.7) ได้จำนวนข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ทั้งสิ้น 1,919 ข้อมูล

หลังจากเก็บข้อมูลและจัดเรียงข้อมูลภาษาเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะเริ่มวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.1) ผู้วิจัยจะจัดกลุ่มข้อมูลคำว่า “หลัง” แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ความหมายพื้นฐานกับความหมายที่เกิดจากการขยายความ โดยความหมายพื้นฐานผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีต้นแบบ (prototype) มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ส่วนความหมายที่เกิดจากการขยายออกไปนั้นจะพิจารณาจากความหมายที่ปรากฏในบริบทต่างๆ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะจัดกลุ่มความหมายของคำที่เกิดการขยายความหมาย ตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มความหมายที่เกิดจากการเปรียบเทียบ และกลุ่มความหมายที่เกิดจากไวยากรณ์

สาเหตุที่ผู้วิจัยนำกระบวนการทางไวยากรณ์มาวิเคราะห์การขยายความหมายของคำว่า “หลัง” เนื่องจากผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่า สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้คำเกิดการขยายความหมายนอกเหนือจากการเปรียบเทียบแล้วยังพบหน้าที่ทางไวยากรณ์ ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

อย่างไรก็ตาม นักอรรถศาสตร์หรือนักไวยากรณ์ที่สนใจเกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์มักจะศึกษาพัฒนาการภาษาแบบข้ามสมัย (diachronic) เป็นส่วนใหญ่ หรือภาษาในสมัยเดียวกันแต่ต้องมีระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนาน ดังนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “หลัง” ในมิติของความหมายเป็นหลัก ส่วนมิติทางไวยากรณ์อาจจะเป็นการตั้งข้อสังเกตเพื่อให้ศึกษาต่อไป

3.3.2) สรุปผลการวิจัย ด้วยโครงสร้างการขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทยตามแนวคิดโครงสร้างรัศมี (radial structure) เพื่อแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างการขยายความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น

3.3.3) อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

4. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคำหลายความหมาย

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างคำความหมายเดียว คำหลายความหมาย และคำพ้องรูปพ้องเสียง ซึ่งเป็นฐานความรู้ที่สำคัญในการศึกษาคำหลายความหมาย

4.1 คำความหมายเดียว คำหลาย

ความหมาย และคำพ้องรูปพ้องเสียง

งานวิจัยหรือตำราทางด้านอรรถศาสตร์ส่วนใหญ่ เมื่อกกล่าวถึงคำหลายความหมาย (polysemy) มักจะกล่าวถึงคำพ้องรูปพ้องเสียง (homonymy) และคำความหมายเดียว (monosemy) ไปด้วยกัน ทั้งสามคำมีลักษณะบางประการ ทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้

คำหลายความหมายเป็นคำที่บัญญัติจากคำว่า “polysemy” หรือ “polysemous” ในภาษากรีก หมายถึง หลายความหมาย (many meanings) ตรงกันข้ามกับคำความหมายเดียว “monosemy” หรือ “monosemous” ซึ่งหมายถึง คำที่มีเพียงหนึ่งความหมายเท่านั้น

ส่วนคำพ้องรูปพ้องเสียง (homonymy) กับคำหลายความหมายน่าจะเป็นคำที่ค่อนข้างแยกออกจากคำหลายความหมายได้ยาก Koskela and Murphy (2009: 711-713) Riemer (2010: 160-170) ได้เสนอวิธีการพิสูจน์ความแตกต่างระหว่างสองคำนี้โดยพิจารณาจากมโนทัศน์ทางความหมาย กล่าวคือ ถ้าคำใดมีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมายและสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางความหมายที่อยู่ในมโนทัศน์เดียวกันได้ถือว่าคำนั้นเป็นคำหลายความหมาย แต่ถ้าหากคำใดมีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมายแต่ไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์หรือความหมายอยู่คนละมโนทัศน์กันถือว่าเป็นคำพ้องรูปพ้องเสียง

ตัวอย่างในภาษาไทย เช่นคำว่า “กิน” หมายถึง เคี้ยว เคี้ยวกลืน ต้ม ทำให้สว่างล้าคอลงไปสู่กระเพาะ ต่อมามีการใช้ในบริบทอื่นๆ ที่ไม่ได้หมายถึงการกินด้วยการทำให้สว่างล้าคอลงไปสู่กระเพาะตามความหมายเดิม เช่น กินที่หมายถึงการเปลื้องหรือทำให้หมดไป เช่น กินน้ำมัน กินเวลา หรือหมายถึงรับเอา เช่น กินสินบน เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน,

2546: 126) จะเห็นได้ว่าคำว่า “กิน” สามารถที่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์และจัดอยู่ในมโนทัศน์เดียวกันได้ ส่วนคำว่า “เพลลา” ที่มีรูปและเสียงเหมือนกัน มี 4 ความหมาย ได้แก่ 1) แกนสำหรับสอดในตุ้มรถหรือตุ้มเกวียน 2) ชื่อกระต่ายสาขานิคมบาง 3) เบาลง และ 4) ตัก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 800) คำว่า “เพลลา” ความหมายแตกต่างจากคำว่า “กิน” กล่าวคือความหมายทั้ง 4 ความหมายต่างก็อยู่คนละมโนทัศน์และไม่สามารถที่จะเชื่อมโยงมโนทัศน์ทางความหมายร่วมกันได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า คำว่า “กิน” จัดเป็นคำหลายความหมาย ส่วนคำว่า “เพลลา” จัดเป็นคำพ้องรูปพ้องเสียง

4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับคำหลายความหมายในภาษาไทย

การศึกษาเกี่ยวกับคำหลายความหมายในภาษาไทยส่วนใหญ่จะศึกษาควบคู่ไปกับการขยายความหมายในภาษา เช่น รุ่งทิพย์ รัตนภาณุศร (2549) ศึกษาการขยายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทย จิรัชย์ หิรัญรัตน์ (2550) ศึกษาความหมายของคำว่า “เอา” ในภาษาไทย คุยอง อีน ปาร์ค (2554) ศึกษาปรากฏการณ์พหุนัยของคำว่า /gada/ ในภาษาเกาหลีเปรียบเทียบกับคำว่า “ไป” ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาบางส่วนที่ศึกษาเกี่ยวกับคำหลายความหมายแต่ไม่ได้กล่าวไว้โดยตรง เช่น ชัชวดี ศรีลัมพ์ (2538) การศึกษามโนทัศน์ของคำว่า “เข้า” กวางบัณฑิต วงศ์ศรี (2547) ศึกษาเครือข่ายความหมายของคำว่า ‘ออก’ ในภาษาไทย: การศึกษาแนววรรณศาสตร์ปริชาน Singnoi (2006) ศึกษา “Eating Terms: What the Category Reveals about the Thai Mind” เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาที่ผ่านมาทั้งหมด ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาคำกริยาที่มาจากประสบการณ์การรับรู้ของมนุษย์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นกริยาการรับรู้ด้วยตา คือ “ดู มอง เห็น” หรืองานอื่นๆ เช่น คำว่า “เอา” “ไป” “เข้า” “ออก” และ “กิน” แต่ยังไม่มียานวิจัยใดที่ศึกษาเกี่ยวกับคำนามที่เกิดจากประสบการณ์ทางกายโดยตรง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งประเด็นการศึกษาด้านการขยายความหมายของคำว่า

“หลัง” ในภาษาไทย โดยใช้ฐานความคิดจากงานวิจัยข้างต้นมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัย

5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการขยาย

ความหมาย

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน สามารถจัดกลุ่มแนวคิดที่เกี่ยวข้องได้ 3 กลุ่ม คือ 1) แนวคิดต้นแบบ 2) แนวคิดการขยายความหมาย และ 3) แนวคิดโครงสร้างการขยายความหมาย ดังนี้

5.1 แนวคิดต้นแบบ

แนวคิดต้นแบบเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประเภท (categorization) อย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการจำแนกสรรพสิ่งออกเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ โดยนำเอาตัวอย่างที่ดีที่สุดของของสรรพสิ่งมาจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น ตัวอย่างที่ดีที่สุดของพาดิน ตัวอย่างที่ดีที่สุดของนก ตัวอย่างที่ดีที่สุดของผัก/ผลไม้ เป็นต้น

เอลิเนอร์ รอช (Eleanor Rosch 1975: 320-350) อาจารย์ผู้สอนวิชาจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยเบิร์กลีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นผู้บุกเบิกวิธีการจำแนกประเภทโดยใช้แนวคิดสมาชิกต้นแบบ และเรียกการศึกษาด้วยวิธีดังกล่าวนี้ว่า “ต้นแบบ” (Prototype) แนวคิดต้นแบบได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระบะแรกแนวคิดนี้ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาเท่านั้น ต่อมาได้ขยายไปสู่ศาสตร์แขนงอื่นๆ โดยแนวคิดสำคัญของแนวคิดต้นแบบมี 4 ประการสรุปได้ดังนี้ (หม่อมหลวงจรัสวิไล จรูญโรจน์, 2549)

1. การจำแนกประเภทสิ่งต่างๆ ให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันไม่จำเป็นว่าสิ่งนั้นจะต้องมีสมาชิกหรือคุณสมบัติต้นแบบครบทุกประการ

2. การจำแนกประเภทสิ่งต่างๆ จะจำแนกประเภทด้วยวิธีการนำสิ่งนั้นมาเปรียบเทียบกับต้นแบบ (prototype)

3. การจำแนกประเภทสิ่งต่างๆ ที่มีขอบเขตไม่ชัดเจน (fuzzy boundary)

4. สมาชิกที่จำแนกประเภทแต่ละตัวมีฐานะการเป็นสมาชิกไม่เท่าเทียมกัน สมาชิกบางตัวอาจเข้าใกล้ความเป็นต้นแบบมากกว่าสมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มสมาชิกเดียวกัน

แนวคิดนี้สอดคล้องกับเคย์และแมคเดเนียล (Kay and Mcdaniel, 1978 อ้างถึงใน Lakoff 1987: 26-30) ได้เสนอทฤษฎีการจัดกลุ่มไม่ชัดเจน (fuzzy set theory) มีใจความสำคัญที่กล่าวว่าค่าบางค่าไม่สามารถจำแนกประเภทได้เด็ดขาด ตัวอย่างเช่น การจัดประเภทสีซึ่งสีบางสีไม่อาจจัดให้อยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งได้อย่างเด็ดขาด เช่น สีส้มเป็นสีที่มีความคลุมเครือในการจัดประเภทของสีว่าจะจัดให้อยู่ในกลุ่มประเภทสีเหลืองหรือสีแดง รวมทั้งสีอ่อนหรือสีผสมอื่นๆ ก็จัดประเภทได้ยากเช่นกัน

เบอร์ลินและเคย์ (Berlin and Kay, 1969) เป็นนักภาษาศาสตร์ได้ศึกษาคำเรียกสีและจำแนกประเภทสีในภาษาต่างๆ หลายภาษา เบอร์ลินและเคย์ไม่ได้สนใจเฉพาะการหาขอบเขตของประเภทสีต่างๆ แบบที่นักภาษาศาสตร์ร่วมสมัยคนอื่นๆ ทำกัน แต่สนใจศึกษาการหาตัวอย่างสีที่ดีที่สุดของแต่ละประเภทสีด้วย เบอร์ลินและเคย์เรียกว่าสีใจกลาง (focal colour) กล่าวคือ สีใจกลาง หมายถึง ต้นแบบของสีหรือสีที่ดีที่สุดและเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของสีนั้นๆ โดยผู้ที่ตัดสินว่าสีใดเป็นสีใจกลางก็คือเจ้าของภาษาหรือเจ้าของวัฒนธรรมนั้นๆ

งานวิจัยที่ศึกษาโดยใช้แนวคิดต้นแบบในภาษาไทยมีผู้ศึกษา เช่น จริญญาวิไล จริญญาโรจน์ (2534, 2549, 2552) ศุภชัย ตีระวิชัย (2549) อดุชิตา เรนทอน (2553) Singnoi (2006) ฯลฯ ต่อไปจะกล่าวถึงแนวคิดเรื่องหลักการขยายความหมาย มีรายละเอียดดังนี้

5.2 แนวคิดการขยายความหมาย

แนวคิดหลักการการขยายความหมายมีกลวิธีการขยายความหมายหลักๆ 3 ประการที่สำคัญ ได้แก่ นามนัย อุปลักษณณ์ และการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ดังนี้ (Lakoff and Johnson, 1987; 1980, Evans and Green, 2006 อ้างถึงใน ปาร์ค 2554, Wittgenstein, 1978, Singnoi, 2006)

5.2.1) นามนัย

นามนัยเป็นการกล่าวถึงบางส่วนเพื่อที่จะหมายถึงทั้งหมดหรือกล่าวถึงทั้งหมดเพื่อที่จะหมายถึงบางส่วน (Lakoff and Johnson, 1980: 35-40) นามนัยไม่ใช่เครื่องมือที่ใช้เพื่อสุนทรียภาพหรือสำนวนโวหาร แต่นามนัยเป็นกลไกทางปริชาณของมนุษย์

อย่างหนึ่ง เมื่อผู้ใช้ภาษาเลือกกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งเพื่อแสดงทั้งหมดจะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล ปัจจัยสำคัญก็คือการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์กับโลกภายนอก

นามนัยจัดเป็นกลไกทางปริชาณโดยการใช่ว่าพาหนะ (vehicle) แทนเป้าหมาย (target) โดยมีกฎที่ว่าพาหนะและเป้าหมายจะต้องอยู่ในกลุ่มเดียวกันหรืออยู่ในวงความหมายเดียวกัน หรืออาจจะกล่าวได้ว่า นามนัยอยู่บนพื้นฐานของความใกล้เคียง (contiguity)

5.2.2) อุปลักษณณ์

อุปลักษณณ์ (metaphor) ตามการนิยามของ Lakoff and Johnson (1987) หมายถึงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งซึ่งเกิดในมโนทัศน์ เรียกอุปลักษณณ์นี้ว่าอุปลักษณณ์มโนทัศน์ (conceptual metaphor) Lakoff and Johnson (1987) ได้กล่าวถึงอุปลักษณณ์เชิงมโนทัศน์ซึ่งเป็นอุปลักษณณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ อุปลักษณณ์โครงสร้าง อุปลักษณณ์กายภาพ และอุปลักษณณ์ทิศทาง สรุปได้ดังนี้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2553: 324, 339, 441)

(1) อุปลักษณณ์โครงสร้าง (structural metaphor) หมายถึง อุปลักษณณ์ที่เชื่อมโยงระหว่างวงความหมายต้นทางกับวงความหมายปลายทางอย่างเป็นระบบโดยการเปรียบเทียบมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นนามธรรมไปสู่อีกมโนทัศน์หนึ่งซึ่งเป็นรูปธรรมที่มีโครงสร้างชัดเจน เช่น ความรักเป็นการเดินทาง เวลาเป็นเงินทอง

(2) อุปลักษณณ์กายภาพ (physical metaphor) หมายถึง การเปรียบเทียบมโนทัศน์นามธรรมที่ปรากฏในชีวิตประจำวันให้เป็นมโนทัศน์ทางกายภาพ ได้แก่ คน วัตถุสิ่งของ สถานที่ เวลา เช่น ส่งเสียง (เปรียบเสียงเป็นสิ่งที่จับต้องได้) สร้างปัญหา (เปรียบปัญหาเป็นสิ่งที่จับต้องได้) สมองใจ, สมองแล่น (เปรียบสมองหรือความคิดเป็นคน) เป็นต้น

(3) อุปลักษณณ์ทิศทาง (orientational metaphor) หมายถึง การเปรียบเทียบมโนทัศน์หนึ่งซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นมโนทัศน์ทิศทาง เช่น up-down, in-out, front-back, on-off, deep-shallow, central-peripheral เช่น happy is up, sad is down ดังประโยคภาษาอังกฤษที่ว่า

I am feeling up. และ I feel depressed. หรือ I am down. เป็นต้น

อุปลักษณะตามแนวคิดของ Lakoff and Johnson (1987) จัดเป็นกลไกทางปริชานเช่นเดียวกับนามนัย แต่ต่างกันตรงที่กระบวนการถ่ายทอดความหมาย (mapping) ของอุปลักษณะจะถ่ายทอดความหมายระหว่างวงความหมายหนึ่งไปสู่อีกวงความหมายหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป ทั้งนามนัยและอุปลักษณะเป็นรูปภาษาที่ใช้ในการเปรียบเทียบและเชื่อมโยงสัมพันธ์หรือระบบปริชานของผู้ใช้ภาษาตามแนวคิดของ Lakoff and Johnson ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทั้งสองมาใช้ในการวิเคราะห์การขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทย

นอกจากรูปภาษาที่ใช้ในการเปรียบเทียบแล้วยังพบว่ามีการขยายความหมายออกมาและนำพิจารณาอีกคือ กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) มีรายละเอียดดังนี้

5.2.3) แนวคิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์

การกลายเป็นคำไวยากรณ์ หมายถึง กระบวนการที่คำหลักหรือคำเนื้อหาที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น โดยจะต้องมีลักษณะการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไปในทิศทางเดียว (unidirectional) กล่าวคือการกลายเป็นคำไวยากรณ์จะเกิดจากคำหลักหรือคำเนื้อหาไปสู่คำไวยากรณ์ และไม่มีกรกลายเป็นทางกลับกัน (Evans and Green, 2006: 707-708 อ้างถึงใน ปาร์ค 2554: 31)

สาเหตุสำคัญที่นักภาษาศาสตร์ปริชานสนใจศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์เพราะว่ากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นหนึ่งในกลวิธีในการสร้างคำใหม่ขึ้นมาใช้ในภาษาของตน

5.3 แนวคิดโครงสร้างการขยายความหมาย (structures of polysemy)

แนวคิดโครงสร้างการขยายความหมายพัฒนามาจากแนวคิดเรื่อง “family resemblance” ของ ลุดวิก วิทเกินสไตน์ (Ludwig Wittgenstein, 1978) แนวคิดนี้มีความคิดสำคัญที่ว่าสมาชิกของกลุ่มอาจจะมีคุณสมบัติไม่ครบถ้วนทุกประการเท่ากันเสมอไป

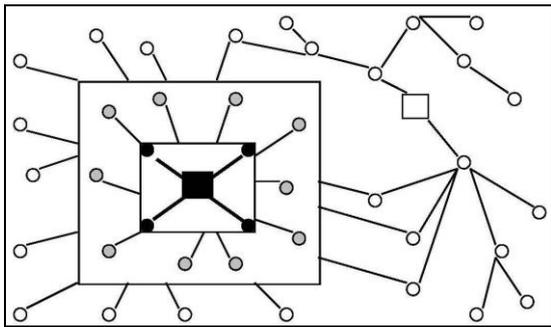
แต่สมาชิกจะต้องมีความคล้ายคลึงกันเปรียบเหมือนกับญาติที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน เมื่อนำแนวคิดเรื่อง “family resemblance มาใช้เป็นฐานความรู้ในการพัฒนาโครงสร้างการขยายความหมายแล้ว สามารถแบ่งเป็นประเภทย่อยได้ 3 โครงสร้าง ได้แก่ โครงสร้างโซ่ความหมาย (Meaning chain) โครงสร้างเครือข่ายความหมาย (semantics network) และโครงสร้างรัศมี (radial structure) (ปาร์ค, 2554: 33-39) อย่างไรก็ตาม โครงสร้างการขยายความหมายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้โดยตรงคือโครงสร้างรัศมี ผู้วิจัยจะขอกล่าวเฉพาะโครงสร้างรัศมีเท่านั้น

Lakoff (1980) กล่าวว่าคำหลายความหมายมีโครงสร้างรัศมี ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ความหมายศูนย์กลาง (central meaning) ซึ่งมีลักษณะเป็นความหมายต้นแบบกับความหมายชายขอบ (peripheral meaning) ซึ่งเป็นความหมายที่ถูกขยายแต่อย่างไรก็ตาม ความหมายชายขอบก็อาจเป็นความหมายศูนย์กลางของความหมายที่อยู่ชายขอบอื่นๆ ได้อีกด้วย (ดูตัวอย่างภาพที่ 2 ประกอบ)

ในประเทศไทย ผู้ที่นำแนวคิดโครงสร้างการขยายความหมายแบบรัศมีมาอธิบายการขยายความหมาย ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้ที่นำแนวคิดทางด้านภาษาศาสตร์ปริชานมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาของชัชวดี ศรีลัมพ์ (2538: 15) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “เข้า” และกล่าวว่าคำว่า “เข้า” เป็นคำหลายความหมายมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ และความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถโยงความสัมพันธ์ระหว่างความหมายเหล่านั้นไว้ด้วยกันได้ในลักษณะการแผ่รัศมี

อัญชลี สิงห์น้อย (Singnoi, 2006: 82-108) ศึกษาเรื่อง “Eating Terms: What the Category Reveals about the Thai Mind” โดยใช้ทฤษฎีต้นแบบของเอลินอร์ รอช (Rosch, 1975) และทฤษฎีของจอร์จ เลคอฟฟ์ (Lakoff, 1987) เรื่องอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์และนามนัยมาใช้เป็นกรอบการศึกษาคำเรียก “การกิน” ในภาษาไทย นอกจากนี้ยังได้แสดงโครงสร้างการขยายความหมายของคำว่า “กิน” เป็นโครงสร้างรัศมี และได้ใช้ “Prototypical Scenario” มาเป็น

ต้นแบบของการกิน จากการศึกษาพบว่าต้นแบบของคำเรียกการกินในภาษาไทยมี 4 ระดับ/ขั้นตอน ได้แก่ ระดับที่ 1 คือการนำอาหารเข้าปาก ระดับที่ 2 การเคี้ยว ระดับที่ 3 การกลืน และระดับที่ 4 การกินสำเร็จ หากพบว่าคำใดที่มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้บ่อยจะจัดเป็นสมาชิกชายขอบที่ลดหลั่นกันไป โดยสามารถแสดงได้ด้วยรูปใจกลางรัศมีที่แผ่และเจือจางลงไป ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงโครงสร้างการขยายความหมายของคำเรียกการกินแบบแผ่รัศมี

ที่มา: ปรับปรุงจาก Unchalee Singnoi, “Eating Terms: What the Category Reveals about the Thai Mind” *MANUSYA* 9, 1 (2006), 99.

ผลจากการศึกษาพบว่าคำเรียกการกินในภาษาไทยกลางมีจำนวน 43 คำ ได้แก่ กิน ทาน รับประทาน รับประทานอาหาร (ใช้กับประชาชนทั่วไป) เสวย (คำราชาศัพท์) ฉัน (ใช้กับพระสงฆ์) รับประทาน (ใช้กับเด็ก) โดยคำว่า “กิน” และสมาชิกชายขอบจำนวน 36 คำ ได้แก่ กะชวก กระเดือก กวาด กำจัด ขม้ำ ขยอก เขมือบ เคี้ยว งาม แ่ง จัดการ จีบ ชิม ชด ชัด ไซ้ย ตีม แดก ดูด แทะ บริโภค เปิบ พัด ฟาด ฟอน ยัด ล้อ ละเลียด ลิ้มรส เล็ม เลี้ย สวาปาม เสพ อม อ้า และ ฮุบ คำเหล่านี้ล้วนเป็นคำเรียกการกินทั้งสิ้น แต่อาจจะมีคุณสมบัติบางอย่างที่แตกต่างกันออกไป

นอกจากนี้ จากการตั้งข้อสังเกตคำเรียกการกินในภาษาไทยที่ใช้แนวคิดต้นแบบมาจัดกลุ่มสมาชิกนั้น ส่วนใหญ่จะพบว่าสมาชิกต้นแบบมักจะเป็นคำสุภาพ ส่วนสมาชิกชายขอบส่วนมากจะนำกลวิธีการขยายความหมายด้วยวิธีอุปลักษณะและนามนัย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเรียกคำว่า “กิน” ในภาษาไทย

สามารถแสดงให้เห็นถึงระบบความคิดของคนไทย เช่น ลำดับชั้นทางสังคม วิถีปฏิบัติเกี่ยวกับลักษณะการกินของคนไทยได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุป แนวคิดสำคัญที่กล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าภาษากับความคิดนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก กระบวนการจำ และการรับรู้ภาษา ตลอดจนความสามารถในการสร้างสรรค์คำใหม่ๆ มาใช้ล้วนเกี่ยวข้องกับระบบปริชานของมนุษย์ทั้งสิ้น คำหลายความหมายก็เป็นอีกคำหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจและนำศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงผลการวิเคราะห์คำว่า “หลัง” ในภาษาไทย ตามแนวการศึกษารรศศาสตร์ ปริชาน ดังนี้

6. ผลการศึกษา

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ในส่วนแรกผู้วิจัยจะเริ่มด้วยการกล่าวถึงการจำแนกประเภทความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ความหมายพื้นฐาน และ 2) การขยายความหมายของคำว่า “หลัง” และส่วนสุดท้ายผู้วิจัยจะสรุปโครงสร้างการขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดในรูปแบบของโครงสร้างรัศมี เพื่อให้เห็นถึงการเชื่อมโยงและร่องรอยทางความคิดกับการเปลี่ยนแปลงของภาษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีรายละเอียด ดังนี้

6.1 การจัดประเภทความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทย

การจัดประเภทความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ความหมายพื้นฐาน และความหมายที่เกิดจากการขยายความ ดังนี้

6.1.1 ความหมายพื้นฐาน (basic word)

ความหมายพื้นฐาน หมายถึง ความหมายที่เด่นที่สุดในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา (conceptual salience) ความหมายพื้นฐานเป็นความหมายที่มนุษย์เรียนรู้และจดจำเป็นลำดับแรก เมื่อเทียบกับความหมายอื่นๆ และเป็นความหมายที่ผู้ใช้ภาษานึก

ถึงได้ก่อนเสมอในเวลาที่เราพบคำดังกล่าวในประโยคหรือ
ในเวลาที่ต้องสร้างประโยคที่ประกอบด้วยคำดังกล่าว

ครูส (Cruse, 2000: 52 อ้างถึงใน รุ่งทิพย์
รัตนภาณุศร, 2549: 18) กล่าวว่าคุณสมบัติของ
ความหมายพื้นฐานของคำว่าความหมายที่มีความ
หมายรูปธรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ
ประสบการณ์ทางกายของมนุษย์ การเกิดขึ้นบ่อยครั้ง
และความชัดเจนของประสบการณ์ทางกาย ทำให้เกิด
การรับรู้ดังกล่าวที่ยังปรากฏในระบบปริชาณของผู้ใช้
ภาษาในที่สุด

ความหมายพื้นฐานนี้มีความหมายตรงกับ
คำว่า “ความหมายศูนย์กลาง” หมายถึง ความหมายที่
อยู่ศูนย์กลางของกลุ่มความหมายของคำ และตรงกับ
แนวคิดต้นแบบคือ “ความหมายต้นแบบ” หมายถึง
ความหมายที่มีคุณสมบัติทางความหมายของคำนั้นๆ
และเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดที่ได้กล่าวมาแล้ว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบทฤษฎี
ทางด้านภาษาศาสตร์ปริชาณ คำว่า “หลัง” ที่มี
ความหมายมาจากประสบการณ์ทางกายคืออวัยวะ
ที่หมายถึงบริเวณที่ตรงข้ามกับอก กินพื้นที่บริเวณ
ระหว่างรอยเชื่อมต่อกับคอกลงมาถึงสะโพก
ผลการศึกษาพบว่าความหมายพื้นฐานของคำว่า “หลัง”
มีการใช้คำว่า “หลัง” ของมนุษย์และหลังของสัตว์ ดังนี้

- (6) ร้านนี้หนูไปกินที่ไร ยุ้งกวดหลังหายไปหลายวันเลยอะ T-T
- (7) เราแพ้เหงื่อ ชอบเป็นผื่นที่หลังเหมือนกัน
- (8) วันนี้ป่าตอบกระตูดอนดีหัว เพราะเมื่อคืนนอน 2 ทุ่มว่าจะ
แต่เอออ หลัง กลายเป็นนอนยาว เลยตื่นเร็วอะ
- (9) ส่วนนี้นุ่มที่สุดคือส่วนตรงกระดูกหลังของวัวอะคะ อธิบาย
ไม่ถูก
- (10) กุ้งสดล้างสะอาดไม่ต้องผ่าหลังคะ เอาเปลือกไว้ สีจะได้
สวยๆ

ตัวอย่าง (6)-(8) เป็นความหมายพื้นฐานของ
คำว่า “หลัง” ที่มาจากประสบการณ์ของมนุษย์
กล่าวคือ ตัวอย่าง (6)-(7) แสดงลักษณะของ “หลัง”
ที่ถูกยุ้งกวดจนหลังลายและเป็นผื่นเนื่องจากการแพ้
เหงื่อตนเอง ส่วนตัวอย่าง (8) แสดงถึงอาการปฏิกิริยา
การนอนคือการนอนที่ใช้ระยะเวลาไม่นานมากนัก
ตัวอย่าง (9)-(10) เป็นความหมายของคำว่า “หลัง”

ที่มาจากประสบการณ์ทางกายของสัตว์ กล่าวคือ
ตัวอย่าง (9) แสดงส่วนของกระดูกด้านหลังของวัว และ
ตัวอย่าง (10) แสดงพื้นที่บริเวณหลังของกุ้ง

เอฟแวนส์ (Evans, 2003:92) เรียก
ความหมายพื้นฐานว่า “sanctioning sense” โดย
จะต้องเป็นความหมายที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในการใช้ภาษา
ในปัจจุบัน ผู้ใช้ภาษารู้สึกได้โดยสัญชาตญาณว่าเป็น
ความหมายที่ถือเป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของคำซึ่ง
สอดคล้องกับแนวคิดต้นแบบของ Rosch (1975) ดังที่
กล่าวไว้แล้วข้างต้น

การศึกษาเกี่ยวกับความหมายพื้นฐานของ
คำว่า “หลัง” นี้ ผู้วิจัยมีความเห็นพ้องกับ เอฟแวนส์
(Evans, 2003: 97-98) ที่ว่าควรพิจารณาความหมาย
2 ส่วน ได้แก่ **ด้านภาษาเชิงประวัติ** ความหมาย
พื้นฐานจะต้องเป็นความหมายแรกสุดของคำ
ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ
จากอดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งงานวิจัยเรื่องนี้อาจเป็นเพียง
จุดเริ่มต้นในการมองภาษาที่เกิดการขยายความหมาย
หากต้องการพิจารณาในด้านความหมายที่แท้จริง
อาจจะต้องศึกษาในลักษณะของพัฒนาการทางภาษา
ว่าคำว่า “หลัง” ปรากฏครั้งแรกเมื่อใด และใช้ใน
ความหมายใดซึ่งอาจจะต้องศึกษาต่อไป อีกประการ
หนึ่งคือ**ด้านประสบการณ์** เอฟแวนส์กล่าวว่า
ความหมายพื้นฐานจะต้องเป็นความหมายที่สอดคล้อง
กับประสบการณ์ทางกายภาพ กล่าวคือ ความหมาย
พื้นฐานเป็นความหมายที่มีความเป็นรูปธรรม
ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประสบการณ์ทางกายที่เกิดขึ้น
ในชีวิตประจำวัน (รุ่งทิพย์ รัตนภาณุศร, 2549: 10)
หากพิจารณาตามการนำเสนอของเอฟแวนส์ด้าน
ประสบการณ์แล้ว คำว่า “หลัง” มีความสอดคล้องกับ
ส่วนนี้มากที่สุด กล่าวคือ “หลัง” เป็นอวัยวะร่างกาย
ของมนุษย์และเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด
 อีกทั้งยังมีลักษณะที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

ดังนั้น คำว่า “หลัง” ที่เป็นความหมาย
พื้นฐาน/ความหมายศูนย์กลาง/ความหมายต้นแบบ
ก็คือ “หลัง” ที่อ้างถึงหรือหมายถึงคำเรียกอวัยวะ
ร่างกายนั่นเอง

เมื่อคำว่า “หลัง” ที่เป็นความหมายพื้นฐาน
ปรากฏใช้ในบริบทต่างๆ จึงทำให้คำว่า “หลัง” เกิดการ

แปรความหมายและขยายความหมายจนทำให้เกิดความหมายใหม่ขึ้นมา ลักษณะดังกล่าวนี้เรียกว่าการขยายความหมาย ดังนี้

6.1.2 การขยายความหมายของคำว่า “หลัง”

รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร (2549) กล่าวว่ากระบวนการขยายความหมายของคำนั้นมักเกิดกับกระบวนการขยายนามนัยมากที่สุด และรองลงมาคืออุปลักษณ์ แต่ผลการวิเคราะห์คำว่า “หลัง” พบว่ากระบวนการขยายความหมายแบบอุปลักษณ์พบมากที่สุด รองลงมาคือการกลายเป็นคำไวยากรณ์ และนามนัยพบน้อยที่สุด

ในที่นี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปรียบเทียบก่อนคือ นามนัยและอุปลักษณ์ หลังจากนั้นจะกล่าวถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งทางไวยากรณ์ สามารถสรุปได้ว่า กลวิธีการขยายความหมายของคำว่า “หลัง” พบ 3 วิธี คือ 1) นามนัย 2) อุปลักษณ์ และ 3) การกลายเป็นคำไวยากรณ์ ดังนี้

วิธีการขยายความหมายของคำว่า “หลัง”

1) นามนัย (metonymy) หมายถึง

การกล่าวถึงบางส่วนเพื่อหมายถึงทั้งหมด หรืออาจจะเป็นการกล่าวถึงทั้งหมดเพื่อหมายถึงบางส่วนก็ได้ โดยมีกฎที่ว่ารูปภาษาจะต้องเป็นการเปรียบเทียบ สิ่งที่สำคัญคือแบบเปรียบกับสิ่งที่เปรียบจะต้องอยู่ในวงความหมายเดียวกันเท่านั้น

คำว่า “หลัง” ที่เป็นนามนัยพบว่าเป็นการเปรียบเทียบภาษาในระดับโครงสร้างมโนทัศน์ Heine (1995) ได้อธิบายว่าโครงสร้างมโนทัศน์ของมนุษย์เกิดจากการนำเอาประสบการณ์ร่างกายของมนุษย์และสัตว์มาอธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างมโนทัศน์ ซึ่ง Heine แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการแปลงให้เป็นมนุษย์ (anthropomorphic model) และ 2) รูปแบบการแปลงให้เป็นสัตว์ (zoomorphic model) กล่าวคือ มนุษย์มองวัตถุหรือสรรพสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์โดยใช้มุมมองจากประสบการณ์ร่างกายทั้งของมนุษย์และของสัตว์มาเป็นพื้นฐานในการมองโดยผ่านมุมมองของตนเอง

ผลการศึกษาพบว่า คำว่า “หลัง” ที่เป็นนามนัยได้นำเอารูปแบบการแปลงให้เป็นมนุษย์กับการแปลงให้เป็นสัตว์มาใช้ในการเปรียบเทียบกับ

อวัยวะร่างกายเรื่องตำแหน่งพื้นที่ของอวัยวะร่างกาย เช่น หลังหู หลังคอ หลังนิ้ว หลังมือ หลังเท้า ตุ่มหลัง เป็นต้น ดังตัวอย่าง

(11) เทควันโดเตะด้วยหลังเท้า ไม่เจ็บแยะหรอกครับ

(12) เคยแบบไปตุ่มหลังคนอื่น แล้วเดินหนีไป :D

ตัวอย่าง (11) คำว่า “หลัง” เกิดกระบวนการเปรียบเทียบภายในวงความหมายเดียวกัน แบบเปรียบคืออวัยวะร่างกาย สิ่งที่เปรียบคือเท้า และได้กล่าวถึงส่วนของหลังเท้าโดยใช้รูปแบบ การแปลงให้เป็นสัตว์ ดังนั้น หลังเท้าในที่นี้ไม่ได้หมายถึงบริเวณด้านที่ตรงข้ามกับอก แต่หมายถึงส่วนบนของเท้าซึ่งตรงข้ามกับฝ่าเท้า ส่วนตัวอย่าง (12) หลังได้ย้ายความหมายจากส่วนที่ตรงข้ามกับอกเป็นบริเวณทางทวารหนัก เมื่อปรากฏคำว่า “ตุ่ม” ซึ่งเป็นคำสแลง หมายถึงมีเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายกับผู้ชายทางทวารหนัก คำว่า “หลัง” ในที่นี้มาจากคำว่า “ประตูหลัง” ซึ่งหมายถึงทวารหนัก ดังตัวอย่าง

(13) หัวดีคำ เพื่อนๆ สวนลุม จขกท. อยากทราบความรู้สึกสาวๆ ตะ ถ่าแฟนคุณขอออไฟโรด หรือประตูหลังบ้านของพวกเรานั้นเอง คุณจะยอมหรือเปล่านั้น

นอกจากนี้ เมื่อคำว่า “หลัง” ปรากฏร่วมกับคำอื่นแล้ว เกิดกระบวนการถ่ายโยงความหมายภายในระหว่างอวัยวะร่างกายไปสู่มนุษย์ เช่น กองหลัง ท้าหลัง หลังบ้าน (ภรรยา) ดังตัวอย่าง

(14) เปรียบเทียบการเมือง กับ กีฬาฟุตบอล กองหน้าทีม A รั้งแขงกองหลังก็กำลังจะล่าหน้า

(15) เรื่องออกงานสังคมต้องยกให้หลังบ้านเค้าครับผมไม่ยุ่งด้วยหรรอกกกกกก

ตัวอย่าง (14)-(15) คำว่า “กองหลัง” กับ “หลังบ้าน” ล้วนหมายถึงมนุษย์ กล่าวคือ ตัวอย่าง (14) กองหลังเป็นตำแหน่งของทีมฟุตบอล ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นกองหลังจะคอยป้องกันการบุกของคู่ต่อสู้ โดยกองหลังจะยืนอยู่ถัดจากกองกลาง และอยู่ก่อนหน้าผู้รักษา

ประตุ ส่วน “หลังบ้าน” หมายถึงภรรยาผู้มีอำนาจในวงราชการบ้านเมือง

จากข้อสังเกตเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าความหมายของคำว่า “หลัง” ด้วยวิธีนามนัยเกี่ยวกับตำแหน่งพื้นที่โดยตรง เช่น หลังมือ หลังเท้า หลังหู ซึ่งเป็นวิธีเปรียบเทียบแบบง่ายจากการแปลงสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์หรือประสบการณ์ทางกายให้เป็นมนุษย์กับแปลงเป็นสัตว์ ปัจจัยการขยายความหมายอีกประการหนึ่งก็คือบริบท (context) ยกตัวอย่างเช่น คำว่า “หลัง” เมื่อปรากฏกับคำว่า “ตุ้ย” จะทำให้คำนั้นเกิดการขยายความหมายออกไป ปรากฏการณ์ลักษณะนี้ ไบบี และคณะ (Bybee et al., 1994 อ้างถึงใน มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์, 2546: 110) เรียกว่าการดูดซับความหมายบริบท (absorption of contextual meaning) กล่าวคือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้คำสูญเสียความหมายเดิมคือ “หลัง” ที่หมายถึงบริเวณตรงข้ามกับอก แล้วไปดูดซับความหมายของบริบทที่ปรากฏร่วม ดังนั้น คำว่า “ตุ้ยหลัง” จะสูญเสียความหมายของหลังที่เป็นอวัยวะที่ ตรงข้ามกับอกไป แต่ยังมีเค้าความหมายเดิมอยู่ การดูดซับความหมายบริบทนี้จะเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับกระบวนการกลายเป็นคำไวยกรณ์อีกด้วย ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อที่สาม

ต่อไปจะกล่าวถึงกระบวนการขยายความหมายด้วยวิธีอุปลักษณ์ ตามแนวคิดของ Lakoff and Johnson (1987) ดังนี้

2) **อุปลักษณ์ (metaphor)** หมายถึงรูปภาษาหนึ่งที่เกิดจากการเปรียบเทียบข้ามวงความหมาย จากวงความหมายต้นทางไปสู่อีกวงความหมายปลายทาง

ผลการศึกษาพบว่าความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทยพบการขยายความด้วยวิธีอุปลักษณ์มี 2 ประเภทคือ 1) อุปลักษณ์กายภาพ และ 2) อุปลักษณ์ทิศทาง ดังต่อไปนี้

1) การขยายความหมายด้วยวิธีอุปลักษณ์กายภาพ เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมที่ปรากฏในชีวิตประจำวันให้เป็นมโนทัศน์ทางกายภาพ เช่น หลังลด หลังเพิ่ม ตอนหลัง

- (16) ถือเป็นตัวเริ่มต้นที่ดีสำหรับคนเริ่มบ้านพักแล้วมีกำลังทรัพย์พอสมควรครับ ราคาน่าจะราวๆ 18-20K (หลังลดแล้วนะ) มือสองหากันได้ราวๆ 16K ...
- (17) เท่าที่ดูจากเอกสาร ที่ส่งมาให้ หลังเพิ่มทุนแล้ว ไม่ทำให้ดีขึ้น หรือแย่งลงในเชิงผลตอบแทนเลย
- (18) ชื่นชมตำรวจสน.หนองแขม มั๊กมี๊... (เข้ามาดูกันเขาทำอะไร) ไซ่ครับ คุณ จขกท ต้องการจะซื้อไร่อะครับ ตอนแรกเหมือนจะชม ตอนหลังเหมือนว่า เอ็งงๆ บ้านผมอยู่สาย 2 ด้วยดีครับ เห็นตั้งด่านบ่อยมาก...

ตัวอย่าง (16)-(17) เป็นการเปรียบเทียบราคา/ทุน ซึ่งเป็นมโนทัศน์นามธรรมโดยการถ่ายโยงความหมายสู่ของเหลวในภาชนะที่สามารถเพิ่มหรือลดลงได้ ในลักษณะการมองแนวตั้ง ส่วนตัวอย่าง (18) เป็นการเปรียบเทียบช่วงเวลาของเหตุการณ์เป็นวัตถุโดยมองจากแนวระนาบ คือเวลาเป็นวัตถุที่แบ่งออกเป็นสองช่วง ได้แก่ตอนแรกกับตอนหลัง ซึ่งทำให้ผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมได้มากยิ่งขึ้น

ต่อไปจะกล่าวถึงวิธีการขยายความด้วยวิธีอุปลักษณ์ทิศทาง ดังนี้

2) การขยายความหมายด้วยวิธีอุปลักษณ์ทิศทาง หมายถึง การเปรียบเทียบมโนทัศน์หนึ่งซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นมโนทัศน์ทิศทาง

การขยายความหมายด้วยวิธีอุปลักษณ์ทิศทางพบเฉพาะมโนทัศน์เวลาเท่านั้น โดยการถ่ายโยงความหมายไปสู่วงความหมายที่เป็นนามธรรมได้แก่ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ลำดับเหตุการณ์ ดังตัวอย่าง

- (19) อยากทานจัง ขอแบ่งบ้างนะคะ แต่ต้องรอหลังพระอาทิตย์ตกดิน ตอนนี้เข้าเดือนถือศีลของมุสลิม คุณสามีขอให้ลองอดดูบ้าง ปีที่แล้วทำได้อาทิตย์สุดท้าย นอกนั้นแอบกินน้ำตอกลางวัน ปีนี้ลองดูใหม่
- (20) ออ.ห้ามขายกาแฟมิราเคิลฯ หลังพบสารปลุกเซ็กซ์
- (21) ใครว่างบ้างคะ สุกรีเย็นหลังเลิกงาน เจอกันได้คะที่ starbucks เซ็นทรัล ลาดพร้าว 555 มาลงข่าวประกาศ เพราะไม่มีเพื่อนไปนั่นเอง
- (22) ช่วงเที่ยงไม่เปิดครับ เปิดหลังบ่าย 3 ครับ ถ้านั่งร้านส้มตำปูดองที่คุณOvereatแนะนำไว้ สั่งเนื้อร้านนี้ไปทานได้นะครับ ไปที่เดียวจะได้ทานหลายอย่างไงครับ

ตัวอย่าง (19)-(21) เป็นอุปลักษณะเวลา โดยการระบุเวลาที่แน่นอน กล่าวคือ ตัวอย่าง (19) ใช้ปรากฏการณ์ธรรมชาติมาเปรียบเทียบ ผู้ใช้ภาษาเข้าใจว่าเป็นช่วงระยะเวลาในช่วงเย็นแต่ไม่ทราบเวลาที่แท้จริง ส่วนตัวอย่าง (20) หมายถึงไม่ได้ระบุเวลาที่ชัดเจนเช่นกัน แต่จะกล่าวถึงช่วงระยะเวลาที่พบว้อย.พบสารปลูกเชื้อที่อยู่ในกาแพ้ยี่ห้อหนึ่งก่อนที่จะแจ้งให้ประชาชนทราบ และตัวอย่าง (21) เป็นการระบุเวลาที่ชัดเจนว่าร้านส้มตำที่คุณ Overeat (นามแฝงในกระทู้) แนะนำคือ เวลา 15.00 น. เป็นต้น

ต่อไปจะกล่าวถึงการขยายความหมายวิธียุติท้ายคือ การกลายเป็นคำไวยากรณ์ ดังนี้

3) การกลายเป็นคำไวยากรณ์

(grammaticalization) หมายถึง กระบวนการที่คำหลักหรือคำเนื้อหามีหน้าที่ทางไวยากรณ์ขึ้น หรือหน่วยคำไวยากรณ์มีเพิ่มขึ้นจากเดิม

มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2546) แบ่งกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ออกเป็น 2 มิติ ได้แก่ มิติไวยากรณ์กับมิติความหมาย การศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์มักจะศึกษาภาษาแบบต่างสมัยมากกว่าศึกษาภาษาเฉพาะสมัยเพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนขึ้น เช่นการศึกษาของไพทยา มีสัจย์ (2540) Pranee Kullavanijaya (2002) มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2546) ราตรี แจ่มนิยม (2546) ปิ่นกาญจน์ วัชรปาน (2548) สุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ (2551) ส่วนผู้ที่ศึกษาจากภาษาปัจจุบันเช่นการศึกษาของ จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) Kingkarn Thepkanjana and Satoshi Uehara (2008) เป็นต้น

ส่วนการวิจัยคำว่า “หลัง” ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์โดยใช้มิติความหมายของมิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2546) มาอธิบายถึงกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “หลัง”

ผลการวิเคราะห์การกลายเป็นคำไวยากรณ์ในมิติความหมายพบสาเหตุของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่าหลัง 3 กระบวนการ ได้แก่

1) การทำให้มีความหมายทั่วไป

(*generalization*) หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คำเปลี่ยนแปลงความหมายไปในลักษณะที่กว้างขึ้น ทำให้สามารถใช้ในความหมายได้กว้างกว่าเดิม เนื่องจากอรรถลักษณะของคำลดลง (มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์, 2546: 104) ดังตัวอย่างการขยายความหมายจากคำนามไปเป็นคำบุพบท

หลัง (1)	→	หลัง (2)	→	หลัง (3)
[อวัยวะร่างกาย]		[อวัยวะร่างกาย]		[อวัยวะร่างกาย]
[มนุษย์]		[มนุษย์]		[มนุษย์]
[ตรงข้ามกับอก]		[สัตว์]		[สัตว์]
		[ตำแหน่งภายใน]		[ตำแหน่งวัตถุ]
				[ตำแหน่งภายนอก]

คำว่า “หลัง” มีคุณสมบัติทางความหมายคือ อวัยวะร่างกายของมนุษย์ซึ่งตรงกันข้ามกับอกเท่านั้น ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำนาม ต่อมาได้ลดจากหลังของมนุษย์เป็นอรรถลักษณะที่เฉพาะเจาะจงคือการเรียกตำแหน่งพื้นที่อวัยวะร่างกายทั้งของคนหรือสัตว์โดยทำหน้าที่เป็นคำบุพบท ต่อมาอรรถลักษณะกว้างขึ้นคือนำมาใช้ในบริบทเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ เช่น พีกับน้องเล่นซ่อนหา น้องจัดเป็นวัตถุที่มีขนาดเล็ก เคลื่อนที่ได้ง่าย เรียกว่า “รูป” (form) ส่วนต้นไม้ที่น้องไปซ่อนตัวนั้นมีขนาดใหญ่ เคลื่อนที่ยาก เรียกว่า “พื้น” (ground) ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดมโนทัศน์ “หลัง” ในกรณีที่น้องไปแอบบริเวณต้นไม้เพื่อไม่ให้พี่เห็น ดังประโยคที่ว่า “น้องอยู่หลัง” คำว่า “หลัง” ในที่นี้เป็นคำบุพบท อีกตัวอย่างหนึ่งจะเป็นการขยายความหมายจากคำนามไปสู่คำลักษณนาม

หลัง (1)	→	หลัง (2)	→	หลัง (3)
[อวัยวะร่างกาย]		[อวัยวะร่างกาย]		[อวัยวะร่างกาย]
[มนุษย์]		[ลักษณนาม]		[ลักษณนาม]
[ตรงข้ามกับอก]		[ที่อยู่อาศัย]		[ที่อยู่อาศัย]
		[ขนาดใหญ่]		[เครื่องดนตรีบางชนิด]
				[ขนาดใหญ่]
				[ขนาดเล็ก]

คำว่า “หลัง” มีคุณสมบัติทางความหมายคือ อวัยวะร่างกายของมนุษย์ซึ่งตรงกันข้ามกับอก ทำหน้าที่เป็นคำนาม ต่อมามีการปรากฏการใช้ใน

ตำแหน่งอื่นๆ คือตำแหน่งที่เป็นคำนามบอกลักษณะ โดยเริ่มจากคำลักษณนามที่อยู่ในกลุ่มของที่อยู่อาศัย ได้แก่ กระจัง กระจัง กุฏิ โถง ฉาก บังกะโล เรือน วอ วิหาร ศาลพระภูมิ ศาลา หอไตร หอประชุม อาศรม เป็นต้น จะใช้ลักษณนามว่า “หลัง” ด้วยกันทั้งสิ้น ต่อมามีการใช้ที่กว้างขึ้น เช่น เปียโน ออร์แกน เป็นต้น

2) การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์

ไฮเน และคณะ (Heine et al., 1991: 55 อ้างถึงใน มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์, 2546: 107) กล่าวว่า การกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่เกิดจากอุปลักษณ์มักจะเกิดจากรูปภาษาที่อยู่ในวงความหมายที่เป็นรูปธรรม ไปสู่วงความหมายที่เป็นนามธรรม ซึ่งเรียงลำดับได้ ดังนี้ มนุษย์ (person) > วัตถุ (object) > กิจกรรม (activity/process) > พื้นที่ (space) > เวลา (time) > คุณสมบัติหรือลักษณะนามธรรม (quality) จากแนวคิดของไฮเน และคณะ ข้างต้นพบว่า “หลัง” มีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดข้างต้น ดังนี้ **มนุษย์ (person)** > คือ หลังที่เป็นอวัยวะร่างกายของมนุษย์ เช่น หลังมนุษย์ หลังสัตว์ **วัตถุ (object)** > คือ หลังที่เป็นตำแหน่งของวัตถุ เช่น หลังรูป หลังตู้ หลังปกเสื้อ หลังคา **กิจกรรม (activity/process)** > คือ คำที่ปรากฏร่วมกันกิจกรรม เช่น หลังเลิกงานหลังเลิกเรียน หลังปิดภาคการศึกษา หลังงานวันเกิด หลังผ่าตัด **พื้นที่ (space)** > คือ หลังที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ของมนุษย์ แบ่งออกเป็น 4 มโนทัศน์ ดังนี้ 1) หลังหมายถึงด้านหน้า มักใช้กับเวลา เช่น วันหลัง หมายถึง เวลาที่ยังมาไม่ถึง หรืออนาคต 2) หลัง หมายถึงด้านหลัง มักสอดคล้องกับวัตถุหรือตำแหน่งของวัตถุ เช่น พ่อปลูกต้นไม้ไว้หลังบ้าน 3) หลังหมายถึงข้างบน เช่น หลังตู้เย็น และ 4) หลัง หมายถึงด้านล่าง ซึ่งจะสัมพันธ์กับการมองคือดวงตากับวัตถุ เช่น หลังปก (สิ่งที่มองไม่เห็นด้านหลัง) ซึ่งส่วนนี้จะสามารถแปรไปตามบริบทได้ **เวลา (time)** > คือ การบอกเวลาหรือสถานที่ เช่น เจอกันหลังหกโมงเย็น ระยะเวลาไม่ค่อยได้พบกัน (เป็นการประมาณการณ์) **คุณสมบัติหรือลักษณะนามธรรม (quality)** คือ นำคำว่า “หลัง” มาใช้แสดงคุณสมบัติหรือลักษณะที่เป็นนามธรรม เช่น ความหลัง เป็นต้น

ดังนั้น คำว่า “หลัง” ในภาษาไทยมีความสอดคล้องกับหลักสากลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่วงความหมายที่เป็นนามธรรมตามแนวคิดของไฮเน และคณะ

3) **ความดูดซับความหมายบริบท (absorption of contextual meaning)** ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้คำสูญเสียความหมายเดิมแล้วไปดูดซับความหมายของบริบทที่ปรากฏร่วมอยู่ด้วย กระบวนการนี้เกิดขึ้นเป็นลำดับสุดท้ายของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (Bybee et al., 1994 อ้างถึงใน มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์, 2546: 110)

คำว่า “หลัง” เป็นคำนามเมื่อปรากฏร่วมกับคำเชื่อมอนุพากย์บอกเวลา/สถานที่คือ “ภายใน” เช่น “ภายใน ภายใน หลัง ภายใน ภายใน” จึงทำให้คำว่า “หลัง” สูญเสียความเป็นคำนามลงไปจนกลายเป็นคำไวยากรณ์คือคำวิเศษณ์

กล่าวโดยสรุป กระบวนการขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ทั้ง 3 กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาการขยายความหมายในภาษาได้

7. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทย โดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาณาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเว็บไซต์พันทิปดอทคอม จำนวนทั้งสิ้น 1,919 ข้อมูล ผลการวิเคราะห์พบว่าคำว่า “หลัง” จัดเป็นคำหลายความหมายประเภทหนึ่งซึ่งมีกระบวนการขยายความหมายด้วยกัน 3 วิธี ได้แก่ นามนัย อุปลักษณ์ และการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากข้อมูลพบว่าวิธีการใช้อุปลักษณ์พบมากที่สุด รองลงมาคือการกลายเป็นคำไวยากรณ์ และนามนัยพบน้อยที่สุด

วิธีการเปรียบเทียบโดยใช้นามนัยและอุปลักษณ์พบว่า รูปภาษาที่เกิดจากวิธีอุปลักษณ์จะมีความหมายที่หลากหลายกว่าวิธีการทางนามนัย โดยความหมายส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความหมายที่

เกี่ยวข้องกับตำแหน่งพื้นที่ (spatial) ความหมายที่เกี่ยวกับเวลาและเหตุการณ์ เป็นต้น

ส่วนวิธีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ พบว่า “หลัง” มีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ 2 แบบ คือ คำนามเป็นคำลักษณนาม และคำนามเป็นคำบุพบท ส่วนคำวิเศษณ์นั้นอยู่ในช่วงระหว่างการกลายเป็นคำไวยากรณ์ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้เห็นร่องรอยของการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ที่กำลังดำเนินอยู่ และในอนาคตอาจจะเกิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่สมบูรณ์ต่อไป

นอกจากนี้ยังพบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเกิดปรากฏการณ์หลายความหมายของคำว่า “หลัง” คือ ประเด็นด้านสากลลักษณ์ และประเด็นด้านการเกิดคำศัพท์ใหม่ ดังนี้

1) ประเด็นด้านสากลลักษณ์

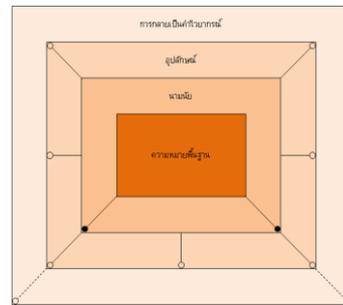
ความเป็นสากลลักษณ์ของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทยพบว่าความเป็นสากลลักษณ์คือ (1) กระบวนการขยายความหมายที่เป็นอุปลักษณ์จะเกิดจากรูปธรรมไปสู่ความเป็นนามธรรม (2) การกลายเป็นความหมายทางไวยากรณ์เป็นแบบทิศทางเดียว และ (3) โครงสร้างการขยายความหมายมีลักษณะแบบเครือข่ายแบบบรัตมี ดังนี้

(1) คำหลายความหมายเกิดจากกระบวนการอุปลักษณ์ คือผู้ใช้ภาษามักนำรูปภาษาที่มาจากประสบการณ์ร่างกายของมนุษย์ อาจจะเป็นอวัยวะร่างกายหรือประสบการณ์ที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของมนุษย์ซึ่งคำหลายความหมายเหล่านี้จะเกิดจากคำที่เป็นรูปธรรมและพัฒนาไปสู่คำที่เป็นนามธรรม ผลการวิเคราะห์การขยายความหมายของคำว่า “หลัง” พิสูจน์ว่า “หลัง” มีลักษณะสากลคือจากคำที่เป็นรูปธรรมไปสู่คำที่เป็นนามธรรม ดังการศึกษาของ ไฮเน และคณะ (Heine et al., 1991: 55 อ้างถึงใน มิ่งมิตรศรีประสิทธิ์, 2546: 107)

(2) กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “หลัง” มีลักษณะเป็นกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่เป็นสากล กล่าวคือการกลายเป็นคำไวยากรณ์จะต้องเป็นไปในทิศทางเดียว (unidirectional) คือจากคำหลัก (lexical elements) หรือคำเนื้อหา (lexical items) จะมีหน้าที่ทางไวยากรณ์

เพิ่มขึ้น ในที่นี้คือ คำว่า “หลัง” จะมีทิศทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำนามเป็นคำลักษณนาม และจากคำนามเป็นคำบุพบท ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาข้างต้น มีเพียงงานวิจัยในภาษาไทยเพียงเล่มเดียวที่พบ 3 ลักษณะ คือแบบทิศทางเดียว และแบบกลับไปกลับมา คือ ราตรี แจ่มนิยม (2546)

(3) โครงสร้างการขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ซึ่งมีลักษณะการขยายความหมายแบบเครือข่ายที่สามารถโยงความสัมพันธ์ความหมายในมโนทัศน์เดียวกันได้ ผู้วิจัยจะนำเสนอการขยายความหมายแบบบรัตมี เพื่อให้เห็นภาพของการเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับระบบปริชาณของมนุษย์ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงโครงสร้างการขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทย

ภาพที่ 3 จะเห็นได้ว่า คำว่า “หลัง” มีการขยายความหมายจากความหมายพื้นฐาน ไปสู่การเปรียบเทียบด้วยวิธีนามนัย อุปลักษณ์ และท้ายที่สุดคือวิธีการกลายเป็นคำไวยากรณ์

ด้านการเปรียบเทียบ คำว่า “หลัง” เกิดจากการเปรียบเทียบในวงความหมายเดียวกันก่อน เช่น จากความหมายพื้นฐานคืออวัยวะร่างกายที่ตรงข้ามกับอก กลายเป็นคำเรียกตำแหน่งพื้นที่ เช่น “หลังเท้า” “หลังมือ” “หลังหู” ทั้งที่เป็นของมนุษย์และสัตว์ ต่อมาได้มีการเปรียบเทียบข้ามวงความหมายโดยได้ขยายไปสู่วัตถุ เวลา เหตุการณ์ ฯลฯ เช่น หลังตู้ วันหลัง และหลังเลิกเรียน เป็นต้น ซึ่งพบมากที่สุด ดังหนังสือของ Lakoff and Johnson (1987) ที่ว่า “Metaphor We Live By” คือทุกอย่างเป็นอุปลักษณ์ทั้งสิ้น

ด้านไวยากรณ์เริ่มจากการแปรของรูปภาษา คือ “หลัง” ซึ่งเป็นคำหลักหรือคำเนื้อหาเกิดการมีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นคือจากคำนามเป็นคำลักษณนาม และจากคำนามเป็นคำบุพบท

3) ประเด็นการเกิดคำใหม่

เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้เก็บข้อมูลภาษาปัจจุบันที่ปรากฏในเว็บไซต์พันทิปดอทคอม ผู้วิจัยสังเกตว่ามีการนำเอาสร้างคำใหม่ๆ ขึ้นมาใช้ 2 วิธี คือ การนำคำเพิ่มมาเพิ่มความหมายใหม่ กับการปรับคำใหม่และเพิ่มความหมายใหม่ ดังนี้

(1) การนำคำเดิมมาเพิ่มความหมายใหม่ เช่น คำว่า “หลังแหวน” เป็นคำสแลงหมายถึงอากัปกิริยาแสดงการตบหน้าหรือลงไม้ลงมือด้วยวิธีการตบด้วยมือ เช่น ถ้ายังไม่เชื่อฉันอีกเดี๋ยวเจอหลังแหวน จาก การวิเคราะห์คำว่า “หลัง” พบสำนวนใหม่ที่เกิดจากการประสมคำและมีการใช้ในบริบทที่เปลี่ยนไป เช่น “ใครที่ต้องการดาวนโหลดฟรีหลังแหวนมาคุยได้นะครับ” คำว่า “หลังแหวน” ในที่นี้ความหมายแตกต่างจากความหมายแรก กล่าวคือ “หลังแหวน” หมายถึง การสนทนาลักษณะเป็นการส่วนตัวระหว่างเจ้าของกระทู้กับที่ต้องการสนทนา หรือคำว่า “หลังบ้าน” ที่หมายถึงภรรยา ก็นำมาใช้ในบริบทเช่นคำว่า “หลังแหวน” เช่นกัน ดังตัวอย่างที่ว่า “ใครที่ต้องการดาวนโหลดฟรีหลังบ้านมาคุยได้นะครับ” เป็นต้น

(2) การปรับคำใหม่และเพิ่มความหมายใหม่ วิธีการนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการแปรรูปศัพท์ เช่นคำว่า “อีเมล” ก็จะแปรเสียงเป็น “อีแมว” ซึ่งหมายถึงไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เมื่อปรากฏกับคำว่า “หลัง” ก็จะใช้คำว่า “ใครที่ต้องการดาวนโหลดฟรีหลังแมวมาคุยได้นะครับ” คำว่า “หลังแมว” ในที่นี้ก็มี ความหมายเช่นเดียวกันกับตัวอย่างข้างต้น ก็คือ “หลังแหวน” “หลังบ้าน” และ “หลังแมว”

กล่าวโดยสรุป การใช้คำในบริบทการสื่อสารที่ใช้ในสื่อเทคโนโลยี บริบทถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยายความหมายและความหมายหลากหลายขึ้นในการสนทนา ความหมายต่างๆ เหล่านี้แม้ว่าจะอยู่ในบริบทของกลุ่มผู้ใช้ในสื่อออนไลน์แต่ในอนาคตอาจจะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางภาษาได้เช่นกัน ผู้วิจัยเห็นว่า ประเด็นการใช้ภาษากับการเปลี่ยนแปลงความหมายที่ปรากฏในสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เหล่านี้ น่าที่จะศึกษาให้ละเอียดลึกซึ้งต่อไป

นอกจากนี้ ประเด็นของการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมก็น่าสนใจในฐานะที่ประเทศไทยกำลังตื่นตัวกับการเข้าร่วมเป็นประชาคมอาเซียน การศึกษาเกี่ยวกับคำหลายความหมายโดยการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมอาจจะเห็นประเด็นการศึกษาที่น่าสนใจ ทั้งด้านความหมายและด้านไวยากรณ์

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการส่งเสริม การวิจัยคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย

บรรณานุกรม

- กาจบัณฑิต วงศ์ศรี. (2547). *เครือข่ายความหมายของคำว่า 'ออก' ในภาษาไทย : การศึกษาแนววรรณคดีปริธาน*.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คยอง อี ปาร์ค. (2554). *ปรากฏการณ์พหูพจน์ของคำว่า /gada/ ในภาษาเกาหลีเปรียบเทียบกับคำว่า ไป ในภาษาไทย : การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริธาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรัลวิไล จุฑาโรจน์, หม่อมหลวง. (2543). *ความสัมพันธ์สัมพันธ์ระหว่างประเภททางไวยากรณ์ของคำนามกับระบบปริธานของผู้พูดภาษาไทยและภาษาอังกฤษ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2549) "อันนินทากาลเหมือนเทน้ำ : การตีความจิ้งลื่นไหลใจชาย-หญิง." ใน *พลวัตของภาษาไทย ปัจจุบัน* : 53-82.
- _____. (2552) ความสัมพันธ์ระหว่างความเคร่งครัดทางศาสนากับการตีความความหมายคำว่า 'โกหก' ในภาษาไทย : การวิเคราะห์เชิงอรรถศาสตร์ต้นแบบ." ใน *ภาษาและภาษาศาสตร์* : 1-20.
- จรัสดาว อินทรทัศน์. (2539). *กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรัชย์ หิรัญรัตน์. (2550). *การศึกษาความหมายของคำว่า "เอา" ในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์. (2538). *การศึกษามโนทัศน์ของคำว่า "เข้า"*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิ่นกาญจน์ วัชรปาณ. (2548). *อยาก : การศึกษาเชิงประวัติ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพทยา มีสัจย์. (2540). *การศึกษาคำช่วยหน้ากริยาที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์. (2546). *การศึกษาความหมายของคำว่า "เอา" ในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2553). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์)*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊ค.
- ราตรี แจ่มนิยม. (2546). *การศึกษาคำบุพบทที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร. (2549). *การขยายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภชัย ติ่วชัย. (2549). *อุปสรรคณ์แสดงอารมณ์โกรธในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ. (2551) "ยัง" : *การศึกษาเชิงประวัติ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดุชิตา เรนทอน. (2553). *การศึกษาความหมายของคำว่า ขโมย ในภาษาไทย : ศึกษาตามแนวทฤษฎีต้นแบบ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- Berlin, Brent and Paul Kay. (1969). *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Enfield, N. J. (2003). *Linguistic Epidemiology : Semantics and Grammar of Language Contact in Mainland Southeast Asia*. New York : Routledge Curzon.
- Evans, V. (2003). *The Structure of Time : Language, Meaning and Temporal cognition*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Heine, Bernd. (1995). Conceptual Grammaticalization and Prediction. In J.R. Taylor and R. Maclaury (eds.), *Language and the Cognitive Construal of the World*, (pp. 119-135). Berlin : Mouton de Gruyter.
- Johnson, Mark. (1987). *The Body in the Mind : The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago : University of Chicago Press, 1987.
- Johnson, Mark and Lakoff, George. (2002). "Why Cognitive Linguistics Requires Embodied Realism." *Cognitive Linguistics* 13, 3: 245-263.
- Koskela and Murphy. (2009). *Concise Encyclopedia of Semantics*. In Keith, Allan, Editor. Amsterdam : Elsevier.
- Kövecses, Zoltán. (1986). *Metaphor of Anger, Pride, and Love : A Lexical Approach to the Structure of Concepts*. Amsterdam : John Benjamins.
- _____. Zoltán. (2002). *Metaphor and Emotion : Language, Culture, and Body in Human Felling*. Cambridge : Cambridge University Press.
- _____. (2002). *Metaphor : A Practical Introduction*. Oxford : Oxford University Press.
- _____. (2005). *Metaphor in Culture : Universality and Variation*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Kullavaifaya, Pranee. (2002). A Historical Study of /thii/ in Thai. In Anthomy Diller, and Jerold A. Edmondson (eds.), *The Tai-Kadai Languages*, 1-28. London: Routledge Press.
- Lakoff, George. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things : What Categories Reveal about the Mind*. Chicago : The University of Chicago Press.
- _____. (1999). *Philosophy in the Flesh*. New York: Basic Books.
- Lakoff, George, and Johnson, Mark. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago and London : The University of Chicago Press.
- _____. (1987). *Conceptual Metaphor in Everyday Language*. In Mark Johnson [ed.], 286-325.
- Longacre, R.E., (1983). *The Grammar of discourse*. New York ; London : Plenum Pr.
- Riemer, Nick. (2010). *Introducing Semantics*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Rosch, Eleanor. (1975). *Cognitive representations of semantic categories*. *Journal of Experimental Psychology: General* 104, 192-233.
- Wittgenstein, Ludwig. (1978). *Philosophical Investigations*. New York : Macmillan.
- Taylor, J.R. (1995). *Linguistic Categorization : Prototype in Linguistic Theory*. 2nd ed. Oxford university press.
- Thepkanjana, Kingkarn., and Uehara, Satoshi. (2008) The Verb of Giving in Thai and Mandarin Chinese as a Case of Polysemy: A Comparative Stud. *Language Sciences* 30: 621-651.
- Singnoi, Unchalee. (2006). "Eating Terms: What the Category Reveals about the Thai Mind." *MANUSYA. Journal of Humanities* Vol.9 No.1.